

кого живопису: парадні портрети харківського полкового судді Ф. Квітки (1794), Катерини II (бл. 1794–95), Павла I (1800), канцлера О. Безбородька з дочками (1803), київського вйта П. Борщевського (1816), міністра фінансів Д. Трощинського (1819) та ін.; камерні портрети В. Арсенєвої (1795), М. Лопухіної (1797), О. Філіппової (1790-ті), “Торжківська селянка Христинія” (бл. 1795). Протягом 1790-х створив мініатюри із зображеннями М. Львова з дружиною та дітьми, архітектора А. Менеласа, письменників В. Капніста та Г. Державіна. У доробку В. Л. Боровиковського — портрети відомих у державному, культурному, церковному житті діячів, які належали до масонських кіл: архієпископа Михайла (Десницького; із зображенням масонських знаків), художника Д. Левицького (обидва — 1797), малоросійського генерал-губернатора М. Репніна-Волконського (1806), одного з перших публікаторів праць Г. Сковороди О. Лабзіна (1806–1809), І. Котляревського (1818), Л. Розумовського (сина гетьмана К. Розумовського). Духовно-релігійним пошукам належало значне місце у житті В. Л. Боровиковського. За наявними джерелами, він приєднався до масонського руху на початку ХІХ ст. (із 1802 — член ложі “Умиряющего Сфинкса”, з 1804 — майстер стільця). Згодом вступив до містичної секти, так званого Духовного союзу під орудою Є. Татарінової (1819). Одне із засідань Духовного союзу за участю В. Л. Боровиковського зображено художником у картині “Собор” (1819). У цей період В. Л. Боровиковський все більше займався релігійним живопи-

сом. Створив ікони для угорських врат головного іконостаса Казанського собору в Петербурзі (бл. 1809), Покровської церкви в с. Романівці на Чернігівщині (1814–15), Троїцького собору Олександро-Невської лаври в Санкт-Петербурзі (20-ті рр. ХІХ ст.). Не маючи власної родини, велику увагу приділяв вихованню молодих художників. Серед найбільш відомих учнів В. Л. Боровиковського — І. Бугаєвський-Благодарний, О. Венеціанов.

Лит.: Алексеева Т.В. Владимир Лукич Боровиковский и русская культура на рубеже 18–19 веков. М., 1975; Малахов В. Исторические миниатюры // Правда Украины. 1992. 4 серп.; Маркина Л. Левицкий, Боровиковский, Венецианов вновь в России // Наше наследие. 2002. № 61; Народжені Україною: Меморіальний альманах: у 2 т. К., 2002; Ходоровський М. Масонство і Україна (За матеріалами діяльності вільних мулярів ХVІІІ ст.): Історико-архівні нариси. К., 2004; Історія української культури: у 5 т. К., 2005. Т. 4, кн. 2.

Арх.: ЦДІАК. Ф. 193. Оп. 6. Од. зб. 1261. Арк. 62, 63 (формулярний список Б., 1783); ДАРФ. Ф. 109, перша експедиція. Оп. 8. Арк. 81 (щоденникові записи Б.).

М. Д. Ходоровський

ВЕРЕТЕННИКОВ Василь Іванович [21.08 (02.09).1880, м. Воронеж, Росія — 18.06.1942, м. Вологда, Росія] — російський і український історик, архівознавець, археограф, джерелознавець, мистецтвознавець, педагог.

Закінчив історичне відділення історико-філологічного факультету

Санкт-Петербурзького університету (1904). Наукові інтереси формувалися під впливом найавторитетнішого російського історика того часу — О. С. Лаппо-Данилевського. З 1910 р. — приват-доцент Харківського університету. Магістерська дисертація: “История Тайной канцелярии Петровского времени” Х., 1910). Рецензію на першу роботу молодого вченого зробив професор Харківського університету Д. І. Багалій. 1914–16 рр. викладав курси історії в Московському і Санкт-Петербурзькому університетах. Із 1917 р. — ординарний професор Саратовського університету. В 1916 р. захистив докторську дисертацію: “Очерки истории развития в России генерал-прокуратуры”.

У 1920–34 рр. — професор російської історії Академії теоретичних знань у Харківському інституті народної освіти (з 1926 р. очолив комісію з вивчення методології історії). Архівною діяльністю в Україні займався у 1920–33 рр.: завідувач відділом архівознавства при Укрцентрархіві (згодом — Центральне архівне управління УСРР; у 1924, 1926, 1927); старший учений архівознавець, учений архівіст відділу архівознавства (1928–29).

В. І. Веретеннікову належить значний внесок у розбудову української архівістики, він заклав підґрунтя архівної науки та практики. Його доробок у галузі теоретичних проблем архівознавства торкається практично всіх напрямів архівної науки: розробляв питання розбору, класифікації й опису архівних документів. Дослідження стосувалися питань забезпечення архівних документів, обладнання архівосховищ та проектування архі-

вних будівель, архівно-хімічних лабораторій. З ініціативи В. І. Веретеннікова створювалися науково-дорадчі органи Укрцентрархіву, наукова архівознавча бібліотека та перша науково-дослідна установа в галузі архівної справи — Кабінет архівознавства при ЦАУ УСРР. В. І. Веретеннікову належить концепція організації архівної освіти в Україні. Вагомий внесок вчений зробив у розроблення методики описання архівних документів обліково-охоронного та наукового характеру. Праці архівознавця з'являлися в усіх періодичних виданнях архівного профілю: “Радянський архів”, “Архіви Радянської України”, “Бюлетень ЦАУ”. Був членом редколегій журналу “Архівна справа” (1925–1931). Тоталітарний режим позбавив вченого улюбленої справи. У 1934–40 В. І. Веретенніков працював в Державному Російському музеї.

У 2000 Державний комітет архівів України та Спілка архівістів України встановили премію імені В. І. Веретеннікова за кращі наукові праці в галузі архівознавства та документознавства.

Тв.: История Тайной канцелярии Петровского времени. Х., 1910; Очерки истории генерал-прокуратуры в России доекатерининского времени. Х., 1915.

Лит.: Веретенников В. И. // *Шведова О. И.* Историки СССР: Указатель печатных работ и трудов. М., 1941. С. 36; *Кравченко В. В.*, *Литвинова В. П.* Изучение отечественной истории в Харьковском университете в дооктябрьский период (1805–1917 гг.) // *Вестник Харьк. ун-та.* 1991. № 357; *Матяш І. Б.* Василь Веретенніков — видатний архівозна-

вєдь // Особа в укр. архівістиці: Бібліогр. нариси. К., 2001. С. 142–160; Шабалина Н. Биография В. И. Веретенникова в свете новых архивных источников // Пам'ятки: Археограф. щорічник. К., 2003. Т. 4. С. 184–191.

Арх.: ВР ДРМ. Ф. 126; ЦДАВО України. Ф. 14. Оп.1.

С. М. Ляшко

ВОЛОБУЄВ (Волобуєв-Артемов) Михайло Симонович [11(24).01.1903, м. Миколаїв – 20.06.1972, Ростов-на-Дону, Росія] — економіст, педагог.

Народився у родині бухгалтера міської управи та приватної вчительки. Навчався у Миколаївській гімназії. Вищу освіту здобув екстерном, закінчивши економічний відділ Харківського інституту профосвіти. 1921–22 рр. був заступником завідуючого Миколаївського, а потім Вінницького губвідділів політосвіти. З 1923 р. викладав в Харкові економічні та фінансові дисципліни в фармацевтичному, фінансово-економічному технікумах, Інституті народної освіти, механіко-машинобудівному інституті (1930–33; завідувач, професор кафедри політичної економії), член, згодом заступник голови Колегії Головополітосвіти (з 1927). Член КП(б)У (1920–33). У 1928 у журналі “Більшовик України” опублікував дискусійну статтю “До проблеми української економіки”, в якій відстоював економічну самобутність і самостійність України, вважав економіку центральною частиною національного питання, заперечував теорію єдності російської дореволюційної економіки, розглядав Україну як самостійний “історично оформлений народногосподарський механізм” із власним

шляхом розвитку. Вносив конкретні пропозиції з розширення прав українських економічних центрів, зберігаючи за Держпланом СРСР “загальнодирективні функції”, виступав проти вивезення господарчих прибутків за межі України, пропонував переглянути плани індустріалізації. Одночасно наголошував, що ліквідація “провінційного становища” української мови, літератури, культури забезпечить Україні нестримний розвиток продуктивних сил. Стаття М. С. Волобуєва набула значного політичного резонансу як економічна платформа “національного ухилу”, “українського націоналізму”. Погляди М. С. Волобуєва зазнали різкої критики. Саме тоді з’явилося поняття “волобуєвщина”. Вчений примушений був відмовитися від них. Однак 07.12.1933 був заарештований за участь у “українській контрреволюційній організації, що нібито прагнула повалення Радянської влади збройним шляхом”. Засуджений до 5 років виправно-трудоих таборів, а згодом за зміненим вироком висланий до Казахстану. Після звільнення жив і працював у Краснодарському краї РФ. У період Другої світової війни зі спеціальним розвідницьким завданням НКВД працював кореспондентом фашистської газети “Кубань”. Після війни працював завідувачем кафедри у Ростовському фінансово-економічному інституті (з 1948), викладав у Донецькому торговельному інституті (з 1961). У 1957 р. реабілітований. В останні роки через бронхіальну астму повернувся до Ростова-на-Дону, де й помер.

Тв.: До проблеми української економіки // Більшовик України.